

**QARAQALPAQSTANDA KITAPXANALARDIŃ PAYDA BOLIWÍ HÁM
OLARDÍ RAWAJLANDIRIWDIŃ AKTUAL MÁSELELERI**

Húrliman Shamshetova Salawatovna

Ózbekstan mámleketlik kórkem óner

hám mádeniyat instituti

Nókis filiali studenti

Sharipova Dilbarxan Atajanovna

Kitapxana-xabar iskerligi kafedrası aға oqıtıwshısı

Annotaciya : Qaraqalpaqstanda kitapxanalar sisteması arab álipbesinde Shıǵıs qoljazbaları jámlengen kitapxanalardı esapqa almaǵanda 19-ásirdiń 90-jıllarında iskerlik kórsete baslaǵan. Kitapxana 1931-jılı respublikamızdaǵı Ilimiy Oray Qaraqalpaq kompleksli ilim izertlew institutınıń shólkemlesiwine baylanıslı dúziledi. Xalqımız ázelden óz ruwxıy dúnyasınıń kitaplar arqalı bayıtqan, sol tıyqarda kitap hám kitapxanashılıq mádeniyatına ayırıqsha kewil awdarǵan. Biz izleniwler dawamında sonıń guwası boldıq Qaraqalpaqstan kitapxanaları óziniń jetiskenlikleri menen de belgili. Bul jetiskenlik negizinde xalqımızdıń bay jan dúnyası, neshe miń jıllıq mádeniy, ruwxıy baylıqları jatadı.

Gilt sózi: Kitapxana, Qaraqalpaqstanda kitapxana sisteması, qoljazba.

Аннотация: Система библиотек Каракалпакстана начала проявлять эффективность в 90-х годах XIX века, за исключением библиотек, содержащих восточные рукописи. Библиотека была создана в 1931 году в связи с организацией в нашей республике Научного центра Каракалпакского комплексного научно-исследовательского института. С незапамятных времен наш народ обогащался книгами духовного мира и на этой основе обращал внимание на культуру книги и библиотечного дела. В ходе нашего исследования мы стали свидетелями того, что библиотеки Каракалпакстана известны своими достижениями. Это достижение принадлежит богатому душевному миру нашего народа, тысячелетним культурным и духовным богатствам.

Ключевые слова : Библиотека, библиотечная система Каракалпакстана, рукопись

Qaraqalpaqstanda kitapxanalar sisteması arab álipbesinde Shıǵıs qoljazbaları jámlengen kitapxanalardı esapqa almaǵanda 19-ásirdiń 90-jıllarında iskerlik kórsete baslaǵan. 19-ásirdiń 90-jılları Respublika paytaxtı Tórkúl qalasında burınǵı Petro-Aleksandrovsk qala kitapxanasınan baslanǵan. 1907-jılı 7-martta ol qala kitapxanası sıpatında rásmiy jumıs alıp baradı. Kitapxana 41 aǵzadan ibarat komitetten turadı. 1912-jılı kitapxanada jurnallar menen qosıp esaplaǵanda 3300 atamada málimleme resurslar bolǵan. Kitapxana 100 kún islegen hám 697 paydalanıwshı paydalanǵan hám 2032 kitap berilgen. Ayırım maǵlıwmatlarǵa kóre 1919-jılı aprelde Jumısshı hám ásker deputatlar Keńesi kitapxanayı millilestiriw boyınsha komissiya dúzedi. 1921-jılı avgustqa kelip Qaraqalpaqstanda 6 shayxana, 8 kóshpeli kitapxana bolǵan. 1927- 1928-jılları 13 qızıl shayxana 9 kitapxana, 1933-jılı 43 kitapxana, 41 qızıl shayxana, 71 kóshpeli kitapxana iskerlik kórsetken. XIX ásirde 90-jılları Tórtkúlde qalalıq kitapxana ashılıp, onıń kitap fondı puxaralardıń jeke kitapları menen tolıqtırıldı. 1919-jılı may ayında Nobinkovtıń jeke- milliy kitapxanasınan kitapxanaǵa kitaplardı sawǵa retinde tapsırıwı nátiyjesinde kitap fondı 7000 danaǵa kóbeydi. 1927-1928- jılları Qaraqalpaqstanda 9 kitapxana ashılǵan bolsa, 1933-jılǵa kelip kitapxanalardıń sanı 43 ke kóbeydi. Qaraqalpaqstan Respublikalıq kitapxanası Tórtkúlde dúzilip, 1936-jılı Nókiske kóshirildi. 1936-jılı 9- apreldegi Qaraqalpaqstan ASSRı

Prezidiumining qarariga tykar Respublikaliq kitapxana bolip duziledi. Kitapxana fondi 24430 dana, 500 kitap oqiwshli bolip, kundelik qatnashi 70 adamdi quragan.

Ózbekstan Respublikasi Ilimler Akademiyasi Qaraqalpaqstan bolimi kitapxanasinin sholkemlestiriliwi ham rawajlanivi

Kitapxana 1931-jili respublikamizdagi Ilimiy Oray Qaraqalpaq kompleksli ilim izertlew institutinin sholkemlesiwine baylanisli duziledi. 1937-jili kitapxana jabiladi (sebebi Institut jabilip, onin bolimlari har qiyli sholkemlerge beriledi). 1967-jili Awqamnin Ilimler akademiyasinin kitapxanasini 655 dana, Ilimler Akademiyasinin sektorlarinin arnawli kitapxanalari 606 dana, Moskva ham sol waqitdagi Leningrad universitetlerinin kitapxanalari 124207 dana, Steklov atindagi matematika instituti 122 dana kitapdi jardem esabinda bergeni. 2005-jildan baslap internet tarmaqlarina qosilgan. Shtatlar birliginde 2 kitapxana xizmetkeri, 1 arxivirus jumis isleydi. Nokis poligrafkombinatidan Qaraqalpaqstan Respublikasi aymaginda shigatuwin jergilikli gazeta jurnallardan 32 atamadagi gazeta ham jurnallardin qadagalaw nusqalari biypul kitapxananin waqitli baspalar fondina kelip tuspekte. Hazerigi waqitta fundamental kitapxanaqa joqari arnawli magliwmatqa iye qanige Ulmeken Aytimova basshiliq etpekte. 2001-jildan baslap Ilimler Akademiyasinin granti boyinsha islewege otivi menen qarjinin jetispewshiligine baylanisli 3 kitapxanashiliq shtat qisqargan. Fundamental kitapxananin uliwma maydani 41x78 (3198kv metr), 40 orinliq oqiw zalina, 22 kitap saqlaw xanalarina iye.

Qaraqalpaq mamleketlik universiteti kitapxanasini.

Universitetnin daslepki xizmeti 1934-jili sholkemlestirilgen Nokis mamleketlik pedagogikalik institutinin ilim ham madeniyatimizdi rawajlandiriwidagi tariyxliy xizmeti menen baylanisli. Oytkeni, 1976-jili Qaraqalpaq mamleketlik universiteti usi pedagogikalik institutnin tykarinda ashildi. 1976-jili universitet ashilgan waqitta kitapxanan qorinda 240000 nusqa kitap bolip, 24 xizmetker islegen. Usi kitapxanada 1959-jildan beri islep kiyatirgan N.I.Kolomoec Nokis mamleketlik universitetinin PO-buyrigi tykarinda 1976-jili 3-dekabrde kitapxana direktori etip tayinlanlanadi. 1991-jili 1-yanvarga kelip kitapxana fondi 430725 ke jetedi, al kitap oqiwshilarinin sani 8960 ti quraydi. Bul korsetkishtin ishinde kitap fondinin 89522 nusqasi ilimiy adebiyatlar, 276791 oqiwliq ham oqiw-metodikaliq adebiyatlar, 23173 nusqasi adebiy ham 21240 nusqasi oqiwliq bagdarlamalar edi. Kitapxanada bul waqitta kitaplardi arnawli tarawlar boyinsha saqlaytuwin bes xana bolgan. 1991-jilga kelip kitapxana fondinin esabinan otiz jeti orinda (oqiw zallarinda, kabinet ham kafedralarda) 47872 nusqa kitaptan ibarat fond bolmeleri bolgan. Solay etip kitapxana jumisinde 1976-1991-jillar araliginda ozine jarasikli kemshilikleri bolsada koplegen jetiskenliklerge erisedi. 2005-jili universitet kitapxana fondi 7131 nusqadagi sabaqliq, oqiw metodikalik adebiyatlar menen toliqtirildi. Al 2006-jili 12512 dana sabaqliq ham oqiw qollanbalari alingan. Demek 2005-jilga salistirganda 5000 nan aslam oqiw adebiyatlarinin kop alinganin koriwge boladi. Keyingi 3 jilda yagniy 2006, 2007, 2008-jillari universitet professor oqiwshilari tarepinen 2157 dana sonin ishinde 2006-jili 679 dana oqiw metodikalik qollanbalar kitapxanaqa tapsirilgan. Ózbekstan Respublikasi oz garezsizligine eriskennen keyin Institut kitapxanasindagi bar kitaplar inventarizaciyanan otkerildi. 2002 jili 3847 dana adebiyatlar mazmunu jaginan eskirgenligi ushin kitapxana esabinan shigarildi. 1957 kitapqa qayta islew berilip shtamplandi. Kitapxana sistemasini ham alfavitli katalog duzildi. Institutta internet tarmagi jolga qoyildi. Institut boyinsha 52 kompyuter internet tarmagina jalgandi. Internet sistemasinda NMPI Web sayti yaratildi.

Qaraqalpaqstan aymaǵında kitapxanalardıń payda bolıwı uzaq tariyxqa barıp taqaladı. Xalqımız ázelden óziniń salt-dástúr jırların, jiraw baqsıların hám mádeniyatın kóz qarashıǵında saqlap kelgen. Sol tıykarda joqarıda kórip ótilgenindey Qaraqalpaqstan kitapxanalar tariyxı eski hám elede izzertleniwı tiyis kitapxanalar desek qátelespeymiz. Xalqımız ázelden óz ruwxıy dúnyasını kitaplar arqalı bayıtqan, sol tıykarda kitap hám kitapxanashılıq mádeniyatına ayrıqsha kewil awdarǵan. Biz izleniwler dawamında sonıń guwası boldıq Qaraqalpaqstan kitapxanaları óziniń jetiskenlikleri menen de belgili. Bul jetiskenlik negizinde xalqımızdıń bay jan dúnyası, neshe mın jıllıq mádeniy, ruwxıy baylıqları jatadı. Bunda óz dáwiriń zıyalı insanlarınıń jankúyerligi, pıdayılıǵı, xalqımız turmısın rawajlandırıwǵa qosqan yaǵınıy kitapxanalar ushın imaratlar salınıwın, kitapxanalar fondlarınıń bayıtılıwın kitapxanashılardıń úlken hám mashaqatlı miynetlerinde kóriwimizge boladı. Ruwxıy-mádeniy miyrasımızdıń baslı wazıypası Watanımızdıń ullı keleshegin, onıń dúnyanıń rawajlangan mámleketleri qatarına kirip barıwın táminlew eń joqarı ruwxıylıqqa iye jetik insanlardı tárbiyalawdan ibarat ekenligin bárhama basshılıqqa alıwımız kerek.